

Date: 5th September-2026

BOLALAR KASALLIKLARIDA REABILITATSIYANING AHAMIYATI

Musandifova Xurshida Nurilla qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar kasalliklarida tibbiy rehabilitatsiyaning ahamiyati, uning asosiy yo'nalishlari va bolaning funksional imkoniyatlarini tiklashdagi o'rni yoritilgan. Bolalik davri organizmning faol o'sishi va rivojlanishi bilan xarakterlanadi. Shu sababli kasallik, jarohat, tug'ma yoki rivojlanish bilan bog'liq buzilishlar bolaning harakatlanishi, o'z-o'ziga xizmat qilishi, muloqoti, ta'lim olishi va ijtimoiy hayotdagi ishtirokiga ta'sir qilishi mumkin. Zamonaviy rehabilitatsiyaning maqsadi faqat kasallik belgilarini kamaytirish emas, balki bolaning funksional mustaqilligini, kundalik faoliyatini va hayot sifatini yaxshilashdan iborat. Maqolada fizioterapiya, davolash jismoniy tarbiyasi, massaj, nafas mashqlari, ergoterapiya, psixologik va pedagogik yordam, ota-onalar bilan hamkorlik hamda multidisiplinar yondashuvning ahamiyati ko'rib chiqilgan. Rehabilitatsiyani imkon qadar erta boshlash, bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olish va oilani rehabilitatsiya jarayoniga jalb qilish muhimligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: bolalar, rehabilitatsiya, fizioterapiya, LFK, massaj, rivojlanish, funksional imkoniyat, pediatriya, erta aralashuv, hayot sifati.

KIRISH

Bolalar salomatligini muhofaza qilish sog'liqni saqlash tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bola organizmi o'sish va rivojlanish jarayonida bo'lgani sababli kasallik yoki jarohatning ta'siri uning keyingi jismoniy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin.

Tibbiy rehabilitatsiya zamonaviy tibbiyotda davolash jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti rehabilitatsiyani sog'liq holati bilan bog'liq funksional cheklanishlarni kamaytirish va insonning imkoniyatlarini optimallashtirishga qaratilgan aralashuvlar majmuasi sifatida belgilaydi. Rehabilitatsiya bolalarda kundalik faoliyatda imkon qadar mustaqil bo'lish, ta'lim va ijtimoiy hayotda ishtirok etish imkoniyatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Bolalarda rehabilitatsiya turli kasallik va holatlarda zarur bo'lishi mumkin. Jumladan, nevrologik kasalliklar, tayanch-harakat tizimi kasalliklari, jarohatlar, tug'ma nuqsonlar, rivojlanish kechikishlari, nafas olish tizimi kasalliklari va ayrim surunkali kasalliklarda rehabilitatsiya muhim ahamiyatga ega.

TADQIQOTNING MAQSADI

Bolalar kasalliklarida rehabilitatsiyaning ahamiyatini ilmiy va amaliy jihatdan yoritish, rehabilitatsiyaning asosiy yo'nalishlarini ko'rsatish hamda bolaning funksional imkoniyatlari va hayot sifatini yaxshilashda kompleks rehabilitatsiyaning o'rnini aniqlash.

TADQIQOT MATERIALLARI VA USULLARI

Maqolani tayyorlashda bolalar rehabilitatsiyasi, fizioterapiya va rivojlanish buzilishlari bo'yicha xalqaro ilmiy va uslubiy manbalar tahlil qilindi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti va UNICEFning rehabilitatsiya hamda bolalar rivojlanishiga oid

Date: 5th September-2026

materiallari o'rganildi. Tadqiqotda tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish usullaridan foydalanildi.

BOLALAR REABILITATSIYASINING ASOSIY MAQSADI

Bolalar rehabilitatsiyasining asosiy maqsadi bolaning imkoniyatlarini maksimal darajada rivojlantirish, yo'qotilgan yoki cheklangan funksiyalarni tiklash, kundalik faoliyatdagi mustaqilligini oshirish va hayot sifatini yaxshilashdan iborat. Rehabilitatsiya faqat kasallikni davolash bilan cheklanmaydi. Masalan, bola harakatlanishda qiyinchilikka ega bo'lsa, rehabilitatsiya davomida uning yurishi, muvozanati, mushak faoliyati va kundalik faoliyatdagi ishtiroki baholanadi. Agar bola o'z-o'ziga xizmat qilishda qiynalsa, rehabilitatsiya ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltiriladi. WHO ma'lumotlariga ko'ra, rehabilitatsiya bolaning kundalik faoliyatda mustaqilligini oshirish va ta'lim, dam olish hamda ijtimoiy hayotda ishtirokini qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

REABILITATSIYANI ERTA BOSHLASHNING AHAMIYATI

Bolalik davrida rivojlanish jarayonlari faol kechadi. Shu sababli rivojlanishdagi qiyinchiliklarni imkon qadar erta aniqlash va tegishli yordamni boshlash muhim. UNICEF bolalarning rivojlanishidagi qiyinchiliklarni erta aniqlash va individual, sifatli hamda oilaga yo'naltirilgan erta aralashuv xizmatlarini tashkil etish bolaning rivojlanishi, funksional ko'nikmalari va hayot sifatini yaxshilashga yordam berishini ta'kidlaydi. Erta rehabilitatsiya quyidagi maqsadlarga xizmat qilishi mumkin:

- harakat ko'nikmalarini rivojlantirish;
- mushak faoliyatini qo'llab-quvvatlash;
- muvozanat va koordinatsiyani yaxshilash;
- kundalik faoliyatdagi mustaqillikni oshirish;
- bolaning ta'lim va ijtimoiy hayotda ishtirokini qo'llab-quvvatlash;
- ota-onalarning bola ehtiyojlarini tushunishiga yordam berish.

Erta yordamning samarasi bolaning tashxisi va individual holatiga bog'liq bo'lib, rehabilitatsiya maqsadlari mutaxassislar tomonidan bolaning ehtiyojlariga mos belgilanadi.

FIZIOTERAPIYANING BOLALAR REABILITATSIYASIDAGI O'RNI
Fizioterapiya bolalar rehabilitatsiyasining muhim yo'nalishlaridan biridir. U bolaning harakat faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ayrim funksional cheklanishlarni kamaytirish va jismoniy faollikni rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv tarkibida qo'llanadi. Fizioterapiya usullari bolaning yoshi, tashxisi, kasallik bosqichi va umumiy holatiga qarab individual tanlanishi kerak. Bolalarda kattalar uchun mo'ljallangan muolajalarni aynan shu tartibda qo'llash to'g'ri emas.

Fizioterapiya ko'pincha davolash jismoniy tarbiyasi va boshqa rehabilitatsiya usullari bilan birgalikda tashkil etiladi.

DAVOLASH JISMONIY TARBIYASI — LFK

Davolash jismoniy tarbiyasi bolalar rehabilitatsiyasida muhim o'rin tutadi. LFK mashqlari bolaning funksional holatiga qarab tanlanadi.

Mashg'ulotlarning asosiy yo'nalishlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

Harakat faolligini rivojlantirish.

Date: 5th September-2026

To'g'ri harakat stereotiplarini shakllantirish.

Kundalik faoliyatni bajarish qobiliyatini oshirish.

Kichik yoshdagi bolalar bilan mashg'ulotlar o'yin shaklida tashkil qilinsa, bolaning qiziqishi va faol ishtiroki ortishi mumkin.

Mashqlar bolaning charchash darajasiga mos bo'lishi kerak. Reabilitatsiyada bolaning imkoniyatidan ortiq yuklama berishdan saqlanish muhim.

BOLALAR MASSAJINING AHAMIYATI

Massaj ayrim bolalar reabilitatsiya dasturlarining tarkibiy qismi bo'lishi mumkin. Massaj usullari bolaning yoshi, mushak holati va klinik ehtiyojlariga qarab belgilanadi. Massajning maqsadi reabilitatsiya dasturiga qarab turlicha bo'lishi mumkin. U ayrim bolalarda bo'shashish, jismoniy mashg'ulotga tayyorlanish yoki harakat faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun qo'llanishi mumkin.

Bolalarda massajni bajarishda xavfsizlik talablariga qat'iy rioya qilish zarur. Isitma, o'tkir infeksiya, teri kasalliklari yoki boshqa qarshi ko'rsatmalar mavjud bo'lsa, muolajani o'tkazish masalasi shifokor tomonidan baholanishi kerak.

NEVROLOGIK KASALLIKLARIDA REABILITATSIYA

Nevrologik kasalliklar bolaning harakatlanishi, muvozanati, koordinatsiyasi va kundalik faoliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Bunday holatlarda reabilitatsiya bolaning mavjud imkoniyatlarini rivojlantirish va funksional mustaqilligini oshirishga qaratiladi. WHOning reabilitatsiya bo'yicha materiallarida nevrologik va neyro-rivojlanish bilan bog'liq holatlar reabilitatsiya xizmatlari muhim bo'lishi mumkin bo'lgan yo'nalishlar qatorida keltiriladi.

Bunday bolalar bilan ishlashda harakat mashqlari, funksional faoliyatni rivojlantirish, muvozanat va koordinatsiya ustida ishlash muhim bo'lishi mumkin. **TAYANCH-HARAKAT TIZIMI KASALLIKLARIDA REABILITATSIYA** Tayanch-harakat tizimi kasalliklari va jarohatlar bolaning yurishi, qo'l-oyoq harakatlari va kundalik faoliyatini cheklashi mumkin.

Reabilitatsiya jarayonida bolaning harakat hajmi, mushak kuchi, muvozanati va kundalik faoliyati baholanadi. Zarur hollarda LFK, fizioterapiya va boshqa reabilitatsiya usullari kompleks ravishda qo'llanadi.

Jarohat yoki operatsiyadan keyingi reabilitatsiya bosqichma-bosqich olib borilishi va shifokor tavsiyalariga mos kelishi kerak.

NAFAS Olish TIZIMI KASALLIKLARIDA REABILITATSIYA

Bolalarda nafas olish tizimi kasalliklaridan keyingi tiklanish davrida jismoniy faollik va nafas mashqlari ayrim holatlarda reabilitatsiya dasturining bir qismi bo'lishi mumkin.

Nafas mashqlari bolaning yoshiga va holatiga moslashtiriladi. Mashg'ulot vaqtida bolaning umumiy ahvoli kuzatilishi kerak.

Nafas olishda keskin qiyinchilik, ko'karish, hushyorlikning pasayishi yoki boshqa jiddiy belgilar paydo bo'lsa, mashg'ulot davom ettirilmasdan tibbiy yordam ko'rsatilishi zarur.

Date: 5th September-2026

RIVOJLANISH BUZILISHLARIDA REABILITATSIYA

Rivojlanishdagi qiyinchiliklar bolaning harakat, muloqot, o'rganish va o'z-o'ziga xizmat qilish ko'nikmalariga ta'sir qilishi mumkin.

WHO va UNICEFning global hisobotida rivojlanishida nogironligi bo'lgan bolalar sog'liq, ta'lim va ijtimoiy xizmatlardan foydalanishda tengsizliklarga duch kelishi qayd etilgan. Hisobot individual, oilaga va jamiyatga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirishni tavsiya qiladi.

Bunday bolalarda rehabilitatsiya maqsadlari bolaning ehtiyojlariga mos belgilanadi. Masalan, bir bola uchun asosiy maqsad yurishni yaxshilash bo'lsa, boshqasida qo'l harakatlari, muloqot yoki o'z-o'ziga xizmat qilish ko'nikmalarini rivojlantirish ustuvor bo'lishi mumkin.

OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIK

Bolalar rehabilitatsiyasida ota-onalar bilan hamkorlik juda muhim. Chunki rehabilitatsiya faqat tibbiyot muassasasida emas, balki bolaning kundalik hayotida ham davom etadi.

Mutaxassis ota-onaga bolaning imkoniyatlarini tushuntirishi, uy sharoitida xavfsiz faoliyatni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar berishi va rehabilitatsiya maqsadlarini tushunarli shaklda bayon qilishi kerak.

MULTIDISIPLINAR YONDASHUV

Bolalar rehabilitatsiyasida birgina mutaxassisning faoliyati har doim ham yetarli bo'lmayligi mumkin. Bolaning ehtiyojlariga qarab shifokor, fizioterapevt, LFK mutaxassisi, hamshira, ergoterapevt, logoped, psixolog, pedagog va boshqa mutaxassislar hamkorligi zarur bo'lishi mumkin.

WHO rehabilitatsiyani turli kasalliklar va hayot bosqichlarida ko'p tarmoqli xizmat sifatida ko'rib chiqadi.

Multidisciplinar jamoaning vazifasi bolaning holatini turli tomondan baholash, umumiy rehabilitatsiya maqsadlarini belgilash va natijalarni muntazam kuzatishdan iborat.

REABILITATSIYADA XAVFSIZLIK

Bolalar bilan rehabilitatsiya mashg'ulotlarini tashkil etishda xavfsizlik birinchi o'rinda turadi.

Asosiy tamoyillar:

bolaning umumiy holatini baholash;

tashxis va rehabilitatsiya maqsadlarini hisobga olish;

qarshi ko'rsatmalarni aniqlash;

yoshga mos mashqlarni tanlash;

yuklamani bosqichma-bosqich oshirish;

muolaja davomida bolaning holatini kuzatish;

noxush belgilar paydo bo'lsa, mashg'ulotni to'xtatish;

ota-onaga xavfsizlik qoidalarini tushuntirish.

Rehabilitatsiya bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi kerak.

NATIJALAR

VA

MUHOKAMA

Date: 5th September-2026

O'rganilgan manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, reabilitatsiya bolalarda funksional imkoniyatlarni yaxshilash va kundalik hayotdagi ishtirokni qo'llab-quvvatlashning muhim vositasidir. WHO reabilitatsiyani universal sog'liqni saqlashning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rsatadi va uni kasallik yoki jarohatni davolash bilan bir qatorda qo'llash zarurligini ta'kidlaydi.

Bolalarda reabilitatsiyaning muhim jihati — uning erta, individual va oilaga yo'naltirilgan bo'lishidir. UNICEF ma'lumotlariga ko'ra, rivojlanishdagi qiyinchiliklarni erta aniqlash va sifatli erta aralashuv bolaning rivojlanishi, funksional ko'nikmalari va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Reabilitatsiya natijalarini faqat kasallik belgilarining kamayishi bilan baholash yetarli emas. Bola mustaqil harakatlana olishi, o'z-o'ziga xizmat qilishi, o'qishi, muloqot qilishi va ijtimoiy hayotda ishtirok eta olishi ham muhim natijalar hisoblanadi. O'zbekiston uchun ham reabilitatsiya xizmatlarini rivojlantirish dolzarb masalalardan biridir. WHO 2023-yilda O'zbekistonda reabilitatsiya xizmatlari va yordamchi texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha Sog'liqni saqlash vazirligi bilan hamkorlik qilganini ma'lum qilgan.

XULOSA

Bolalar kasalliklarida reabilitatsiya bolaning jismoniy, funksional va ijtimoiy imkoniyatlarini tiklash yoki rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Reabilitatsiyaning asosiy maqsadi faqat kasallik oqibatlarini kamaytirish emas, balki bolaning kundalik hayotda imkon qadar mustaqil va faol ishtirok etishini ta'minlashdir. Fizioterapiya, LFK, massaj, nafas mashqlari, ergoterapiya, psixologik-pedagogik yordam va boshqa yo'nalishlar bolaning individual ehtiyojlariga qarab kompleks reabilitatsiya dasturiga kiritilishi mumkin.

Reabilitatsiyani erta boshlash, individual maqsadlarni belgilash, bolaning faol ishtirokini ta'minlash va ota-onalarni jarayonga jalb qilish muhim hisoblanadi. Zamonaviy yondashuvda bola va uning oilasi reabilitatsiya jarayonining faol ishtirokchisi sifatida qaraladi.

Shunday qilib, bolalar reabilitatsiyasini rivojlantirish nafaqat bolaning sog'lig'ini yaxshilash, balki uning ta'lim olishi, ijtimoiy hayotda ishtirok etishi va kelajakdagi mustaqilligini qo'llab-quvvatlash uchun ham muhimdir.

